

บทนำ

การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันเป็นที่แพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ ได้มีการเปิดสอนวิชาที่เกี่ยวกับเมืองไทยในมหาวิทยาลัยในต่างประเทศรวมทั้งการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งในประเทศไทยเองก็เน้นความสำคัญในเรื่องนี้มาก

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเมืองไทยให้บรรลุผลดียิ่งขึ้นนั้น สิ่งที่ขาดเสียมิได้คือ หนังสืออ้างอิงที่เกี่ยวกับเมืองไทยในทุกสาขาวิชา และหนังสืออ้างอิงที่จะเป็นประโยชน์ในการค้นหาข้อมูล ก็คือ หนังสืออ้างอิงประเภทบรรณานุกรม ซึ่งในทางบรรณารักษศาสตร์ถือว่า "เป็นสิ่งพิมพ์หรือหนังสือประเภทหนึ่งที่มีเทคนิคการจัดทำอย่างเป็นระบบ"¹ ซึ่งรวมถึงการดำเนินการหรือการจัดทำในสิ่งพิมพ์ทุกชนิด และบันทึกต่าง ๆ (เช่น เทป ไมโครฟิล์ม และสไลด์ทัศนวัสดุอื่น ๆ เป็นต้น) แต่ละชนิดก็มีวิธีการทำเฉพาะอย่าง หนังสืออ้างอิงประเภทนี้จึงมีความสำคัญในการนำไปสู่การได้ข้อมูลที่ต้องการ อย่างเป็นระบบ

เนื่องจากมีผู้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรจะได้มีการรวบรวมข้อมูลด้านนี้ไว้ด้วยกันเพื่อสนองความต้องการของผู้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยเหล่านั้น และอีกประการหนึ่งที่เป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยได้คิดทำขึ้นมาก็คือ การขาดหนังสือบรรณานุกรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยที่เป็นระบบในเมืองไทย ด้วยแรงจูงใจทั้งสองประการดังกล่าว จึงทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี แม้จะมีอุปสรรคเป็นอย่างมากในการทำวิจัยครั้งนี้ก็ตาม

จุดประสงค์และความสำคัญของการวิจัย

จุดประสงค์ในการวิจัยเอกสารครั้งนี้เพื่อให้เป็นหนังสืออ้างอิงอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า และวิจัยเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยในทุก ๆ ด้าน

1

Louis Shores, Basic Reference Sources (Chicago : ALA., 1954), pp. 192 - 193

งานวิจัยนี้ได้รวมถึงเรื่องการเมืองการปกครองไทยโดยทั่วไป และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองไทยทุกเรื่องเท่าที่สามารถค้นหาได้ ซึ่งผู้อ่านจะเห็นได้จากหัวเรื่อง (Subjects) ที่ผู้วิจัยได้ทำไว้

ประโยชน์ของงานวิจัยนี้ คือ.-

1. รวมข้อมูลพร้อมบรรณวิถีสัน (Annotation) เกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยทุกเรื่องไว้ด้วยกัน
2. เป็นหนังสืออ้างอิงอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทย
3. ผู้อ่านจะได้ทราบลักษณะและแนวโน้มของการเมืองการปกครองไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัย รวมทั้งทัศนคติของบุคคลต่อการเมืองการปกครองไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัย
4. เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในอันที่จะนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในการวิจัย เรื่องการเมืองการปกครองไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รวมสิ่งพิมพ์ที่เป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ รายงานการสัมมนา บทความจากวารสารและต้นฉบับตัวเขียนที่เป็นภาษาไทย ซึ่งเขียนและ/หรือพิมพ์ในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2417 - 2524 ผู้เขียนเป็นคนไทยหรือต่างชาติก็ได้ ในส่วนแรก เป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ซึ่งมี เรื่องการเมืองการปกครองไทยโดยทั่วไป กฎ ปฏิบัติ และรัฐประหาร การเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนภูมิภาค คอมมิวนิสต์ ทหารกับการเมือง พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง พัฒนาการทางการเมือง ยุทธศาสตร์ รัฐธรรมนูญไทย รัฐสภาไทย วัฒนธรรมทางการเมือง และอุดมการณ์และแนวความคิดทางการเมือง ในส่วนที่สอง เป็นบทความจากวารสารทางวิชาการซึ่งมีการเรียงหัวเรื่องเหมือนในส่วนแรก เอกสารในส่วนที่สามซึ่งเป็นเอกสารในรัชกาลที่ 5 - 6 - 7 เอกสารรัชกาลที่ 5 จำกัดในเรื่องการเมืองการปกครองส่วนภูมิภาค เอกสารในรัชกาลที่ 6 จำกัดเรื่องการสร้าง

ชาตินิยม ความขัดแย้งระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับหนังสือพิมพ์ เอกสารรัชกาลที่ 7 จำกัด เรื่องรัฐธรรมนูญ รัฐสภาและการปกครองส่วนท้องถิ่น หลังจากได้สำรวจ คัดเลือกและวิเคราะห์เนื้อหาแล้ว ปรากฏว่ามีเรื่องทั้งหมด 1286 เรื่อง เป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการสัมมนา รายงานการประชุม 611 เรื่อง บทความในวารสาร 569 เรื่อง ดัชนีบัตรตัวเขียนหรือจดหมายเหตุ 106 เรื่อง

วิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ควบคู่ไปกับการวิจัยสนาม (Field Research) และเป็นการวิจัยขั้น Exploratory Research ซึ่งเป็นการวิจัยอันจะนำไปสู่การตั้งสมมติฐานในแต่ละหัวเรื่อง (Subject) ต่อไป งานวิจัยนี้กระทำขึ้นระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2524 - พฤศจิกายน พ.ศ. 2525

การค้นคว้าครั้งแรกเป็นการวิจัยสนาม โดยการสำรวจสิ่งพิมพ์ซึ่งมีอยู่ในห้องสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หอจดหมายเหตุแห่งชาติและหอสมุดแห่งชาติ โดยดูจากบัตรรายการและบทความในวารสารฉบับต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์ผู้สันทัดในการเมืองการปกครองไทยและบรรณาธิการแต่ละห้องสมุดถึงสิ่งพิมพ์ที่จัดเก็บไว้ในห้องสมุด

หลังจากสำรวจขั้นแรกแล้วในขั้นที่สอง ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตของการค้นเรื่องการเมืองการปกครองไทย การเมืองการปกครองไทยที่มีอยู่ในเล่มนี้จำกัดเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติการเมืองการปกครองไทย การเมืองการปกครองในส่วนท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค สถาบันการเมืองและระบอบรัฐธรรมนูญ ความรุนแรงและความขัดแย้งทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง อุดมการณ์และแนวความคิดทางการเมือง พัฒนาการทางการเมือง นอกจากนี้ยังได้รวมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครอง เช่น การก่อการร้าย ทหาร กบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร ฯลฯ รวมทั้งปัญหาสำคัญในทางการเมืองการปกครอง ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวนี้ได้ถูกจัดเสียใหม่ให้อยู่ในรูปของหัวเรื่องดังปรากฏในเล่ม*

* ดูได้จากขอบเขตของหนังสือ

ในขั้นที่สองได้สำรวจบัตรรายการตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้โดยดูจากบัตรเรื่อง
บัตรผู้แต่ง และบัตรชื่อเรื่อง และจดเลขเรียกหนังสือ (Call number) เพื่อนำไปสู่การทำ
บรรณนิทัศน์ต่อไป การสำรวจในรอบนี้มีหนังสือ 700 เล่ม บทความที่เลือกจากวารสาร 600
เล่ม เอกสารชั้นต้น 150 เรื่อง

หนังสือและบทความที่ไม่พบในการสำรวจครั้งนี้ จะถูกสำรวจอีกในครั้งที่สาม

ในขั้นที่สามได้ค้นหาหนังสือ เอกสารและบทความตามที่ได้จากครั้งที่สอง โดยทำ
การประเมินค่าสิ่งพิมพ์โดยพิจารณา ผู้เขียน เนื้อหา สาระ ขอบเขตของหนังสือ วิธีเขียน ประโยชน์
ที่จะได้รับ¹ และทำการวิเคราะห์เนื้อหาจัดทำเป็นหัวเรื่องและครรชนหัวเรื่อง* โดยใช้คู่มือใน
การให้หัวเรื่องมาตรฐาน² หัวเรื่องบางหัวเรื่องทั้งในเนื้อหาและครรชนนี้ผู้วิจัยได้ดัดแปลงให้เหมาะสม
กับเนื้อหาที่มีอยู่และได้จำกัดเนื้อหาให้แคบลงไป ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการค้นหาเรื่องการเมือง
การปกครองไทยโดยเฉพาะ

สำหรับแบบการทำบรรณานุกรมนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบของ Kate L. Turabian³
ในบางครั้งผู้วิจัยได้ดัดแปลงเพื่อความสะดวกในการค้นหาด้วย

*
คู่มือเล่ม

1 Shores, op. cit., pp. 193 - 194

2 U.S. Library of Congress, Subject Cataloging Division, Subject
headings, 8 th ed; (New York, 1975); ทองหยด ประทุมวงศ์, หัวเรื่องสำหรับหนังสือ
ภาษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521)

3 Kate L. Turabian, A manual for Writers of Term Papers, Theses, and
Dissertations, 4 th ed. (Chicago : University of Chicago Press, 1973)

การให้หัวเรื่องได้จัดทำพร้อม ๆ กับการทำบรรณทัศน์ หลังจากที่ได้วิเคราะห์เนื้อหาและทำบรรณทัศน์แล้ว รายชื่อหนังสือทั้งหมดจะถูกจัดเรียงไว้ตามชื่อผู้แต่งเพื่อตรวจสอบความซ้ำซ้อนของหนังสือ ต่อจากนั้นจะจัดแยกหนังสือตามหัวเรื่องตามที่กำหนดไว้ ภายใต้หัวเรื่องจะเรียงไว้ตามชื่อผู้แต่ง ถ้าหากหนังสือเล่มใดมีสองหัวเรื่องหรือมากกว่าสองหัวเรื่อง ผู้วิจัยจะจัดหนังสือเล่มนั้นเข้าไปในหัวเรื่องที่มีเนื้อหาหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งมากกว่า ส่วนหัวเรื่องอื่น ๆ ของหนังสือเล่มเดียวกันผู้อ่านจะค้นคว้าได้จากครรชนหัวเรื่องท้ายเล่ม

การเรียงลำดับ (Arrangement)

หนังสือบรรณานุกรมนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนแรก เป็นรายชื่อพร้อมบรรณทัศน์ของหนังสือ วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม รายงานการสัมมนา รายงานการวิจัยและเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ

ส่วนที่สอง เป็นรายชื่อพร้อมบรรณทัศน์ของบทความในวารสาร

ส่วนที่สาม เป็นรายชื่อพร้อมบรรณทัศน์ของเอกสารชั้นต้น (Primary Sources)

รายชื่อของสิ่งพิมพ์ในส่วนที่หนึ่งและส่วนที่สองถูกเรียงไว้ตามชื่อผู้แต่งภายใต้หัวเรื่องใหญ่ ๆ (Subjects)*

รายชื่อของเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ในส่วนที่สามถูกเรียงไว้ตามเลขของเอกสารภายใต้รัชกาลที่ 5 - 7

เอกสารแต่ละเรื่องของทั้งสามส่วนจะมีเลขประจำเอกสาร หรือเลขประจำเรื่อง (item number) จากเลข 1 - 1286 เลขนี้จะถูกอ้างในครรชนผู้แต่ง (Author index) และครรชนหัวเรื่อง (Subject index) ตอนท้ายเล่ม ซึ่งเรียงไว้ตามตัวอักษร ก - ฮ

ตอนท้ายของแต่ละเรื่องจะมีเลขหมู่หนังสือพร้อมทั้งสถานที่ที่เอกสารนั้น ปรากฏอยู่ ทั้งนี้เพื่อสะดวกต่อผู้ค้นคว้าวิจัยและต่อการยืมระหว่างห้องสมุด

*

ดูได้จากสารบัญ

งานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

เท่าที่ได้ศึกษาค้นคว้ามา ยังไม่มีผู้ใครรวบรวมบรรณานุกรมทางการเมือง การปกครองของไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบันในลักษณะที่เป็นระบบแบบหนังสืออ้างอิง

เท่าที่ค้นคว้า ชัยอนันต์ สมุทวณิช¹ ได้ค้นคว้ารวบรวมเอกสารปฐมภูมิเกี่ยวกับการเมือง การปกครองไทย พ.ศ. 2417 - 2477 ซึ่งเป็นพระราชหัตถเลขา จดหมายพระบรมราชโองการ และบันทึกส่วนพระองค์ ประกาศต่าง ๆ โดยนำเอกสารเหล่านั้นมาพิมพ์โดยตรง เรียบเรียงตามระยะเวลา

บุญเรือง เนียมหอม² ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นในช่วง 2516 - 2518 ว่า หนังสือทางการเมืองในช่วงนี้หนักไปในทางลัทธิทางการเมืองใต้อ้าง แต่มีได้ทำเป็นลักษณะหนังสืออ้างอิง

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ³ ได้เขียนเรื่อง วรรณกรรมการเมือง โดยการวิเคราะห์แนวความคิดของวรรณกรรมแต่ละสมัยไว้ว่าหนักไปในทางใต้อ้างรวมทั้งชี้ให้เห็นลักษณะสังคมที่มีผลต่อวรรณกรรมทางการเมือง มีรายชื่อวารสารที่ตีพิมพ์ในแต่ละสมัยประกอบ

ยวงรัตน์ วิเคล⁴ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวความคิดมาร์กซิสในสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1932 - 1976 โดยได้วิเคราะห์แนวความคิดของนักเขียนในเอกสารแต่ละเล่มและปัญหาในเชิงทฤษฎี

1 ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูต, เอกสารการเมือง - การปกครองไทย พ.ศ. 2417 - 2477 (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2518)

2 บุญเรือง เนียมหอม, "การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 14 ต.ค. พ.ศ. 2516 - 26 ม.ค. 2518," (วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.)

3 พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, วรรณกรรมการเมือง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กราฟิกของรัต, 2522)

4 Yuangrat Wedel, Modern Thai Radical Thought : The Siamization of Marxism and its theoretical Problems (Bangkok : Thai Khadi Research Institute, 1981)

จากการสำรวจการวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยได้แนวความคิดว่าควรรวบรวมหนังสือ บทความและเอกสารต่าง ๆ ทางการเมืองการปกครองมาไว้ในที่เดียวกัน และทำเป็นลักษณะหนังสืออ้างอิง (Reference Sources) เมื่อผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องเมืองไทยจะค้นในบรรณานุกรมนี้ได้เลยโดยรวดเร็ว จากการค้นคว้านั้นเอกสารมิได้จัดตามแบบบรรณานุกรม แต่เอกสารจะถูกเลือกมาวิเคราะห์วิจารณ์ลักษณะแนวความคิดที่ปรากฏในแต่ละเล่ม การจัดทำบรรณานุกรมเกี่ยวกับการเมือง การปกครองไทย จึงเป็นแหล่งค้นคว้าขั้นต้นที่รวดเร็วและได้ประโยชน์ สำหรับผู้ทำวิจัยที่จะใช้วิจารณ์งานของตนเองในการคัดเลือกเอกสารมาประกอบการค้นคว้าได้ดีที่สุด

ปัญหาการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ปัญหาในการวิจัยครั้งนี้มีมากพอสมควร ดังต่อไปนี้.-

1. หนังสือเป็นจำนวนมากที่ค้นพบรายชื่อในบัตรรายการแต่ไม่ปรากฏหนังสือเล่มนั้นบนชั้น และไม่ปรากฏว่ามีผู้ยืมไป แม้ผู้วิจัยจะไปสำรวจมาแล้วถึง 3 ครั้งก็ตามจึงเป็นอุปสรรคต่อการอ่าน วิเคราะห์เพื่อทำบรรณนิทัศน์
2. หนังสือบางเล่มนำออกบริการช้ามาก เนื่องจากยังไม่ได้ Catalog ผู้วิจัยจึงต้องไปอ่านหนังสือเล่มนั้นที่ห้อง Catalog เอง
3. มีหนังสือเป็นจำนวนมากที่ผู้วิจัยค้นพบในรายชื่อหนังสือใหม่ในวารสารหรือจากการแนะนำหนังสือใหม่แต่หนังสือเหล่านั้นไม่ปรากฏในห้องสมุดเลย เมื่อเป็นดังนี้ ผู้วิจัยก็ต้องไปหาอ่านหนังสือเล่มนั้นด้วยตัวเอง และในบางครั้งก็หาหนังสือเหล่านั้นไม่ได้ จึงไม่ได้ทำบรรณนิทัศน์ไว้
4. หนังสือหายากและวิทยานิพนธ์บางเล่มของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงแหล่งได้ เนื่องจากในขณะนั้นได้มีการย้ายห้องสมุดใหม่จึงไม่สะดวกต่อการค้นคว้า
5. เอกสารขั้นต้นที่หอจดหมายเหตุไม่ได้มีการทำครรชนีไว้ จึงไม่สะดวกต่อการค้นคว้าแม้จะมีสารบัญกว้าง ๆ ของเอกสารแต่ละรัชกาล แต่ไม่ได้มีรายละเอียดของแต่ละเรื่องมากพอสมควร ผู้วิจัยต้องเปิดหน้าต่อหน้าเพื่อหาเรื่องที่ต้องการซึ่งทำให้เสียเวลาในการวิจัยมาก ถ้าหากจะมีผู้ทำวิจัยต่อไป จึงขอเสนอแนะให้มีการทำครรชนีหัวเรื่อง (Subject Index) ของเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติทั้งหมดไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจะได้มีการทำ Union Catalog ของเอกสารทุกประเภทระหว่างห้องสมุดทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการค้นคว้า วิจัย ผู้วิจัยจะได้ทราบว่าหนังสืออะไร อยู่ที่ใด เลขหมู่หนังสือใด และเพื่อสะดวกในการยืมระหว่างห้องสมุดด้วย

2. เมื่อมี Union Catalog แล้ว เลขเรียกหนังสือ (Call number) ควรจะเป็นแบบเดียวกันเพื่อประหยัดแรงงานในการ Catalog นอกจากนี้ยังทำให้หนังสือออกสู่การบริการได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย

3. ควรมีการ ทำตรรกะหัวข้อเรื่อง ของเอกสารชั้นต้นในหอจดหมายเหตุไว้ทั้งหมด เพื่อสะดวกในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเมืองไทยต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้แม้ผู้วิจัยจะเหนื่อยยากและมีอุปสรรคหลายประการ ทั้งเรื่อง การค้นคว้าและเรื่องงบประมาณที่ได้รับก็ตาม แต่งานชิ้นนี้ก็สำเร็จออกมาได้เพราะแรงจูงใจในอันที่จะทำประโยชน์ให้กับการศึกษาค้นคว้า วิจัย ในเรื่องการเมืองการปกครองไทยต่อไป